

УДК 343.6

*Вікторія Леонідівна Бучківська,
аспірантка відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою Інституту
держави і права імені В. М. Корецького НАН України
ORCID: 0009-0003-5303-188X*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАНЬ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ЖИТТЮ І ЗДОРОВ'Ю В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Значна актуалізація проблеми судової дискреції пояснюється тією обставиною, що судовий розсуд є необхідним засобом, за допомогою якого зміст абстрактних, відносно визначених правових норм конкретизується, і вони застосовуються при вирішенні складних правових ситуацій. Найпоказовішим прикладом суддівського розсуду на етапі призначення покарання є передусім нормативна основа його здійснення в контексті загальних засад призначення покарання, передбачених ст. 65 КК України [1, с. 20].

Поняття судової дискреції (судового розсуду) у кримінальному судочинстві охоплює повноваження суду обирати між альтернативами, кожна з яких є законною, інтелектуально-вольовою діяльністю суду з вирішення у визначених законом випадках спірних правових питань, виходячи із цілей і принципів права, загальних засад судочинства, конкретних обставин справи, даних про особу винного, справедливості й достатності обраного покарання тощо. На цьому наголосив Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду при розгляді справи № 155/1064/18 [2].

Недостатня обґрунтованість правозастосовних рішень у сфері визначення ступеня караності діянь може мати істотні негативні для правової системи наслідки, оскільки саме у призначеному конкретній особі покаранні виявляється каральна політика держави, яка поєднує в собі реалізацію різних цілей державного реагування на випадки порушення найбільш суворих правових заборон, адже метою покарання згідно із законом України про кримінальну відповідальність є не лише кара, а й виправлення особи, запобігання вчиненню нею та іншими особами нових злочинів [3, с. 5].

Аналіз судової практики за 2018–2023 роки засвідчив, що за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 116 КК, суди за наявності схожих фактичних обставин та однакових обставин, що пом'якшують відповідальність, призначали в переважній більшості покарання у виді позбавлення волі, при цьому у 66% випадках звільняли обвинувачених від кримінальної відповідальності на підставі ст. 75 КК. Тобто одні й ті ж обставини, що пом'якшують відповідальність, та дані, що характеризують особу винного, в одних випадках були підставою для призначення покарання у виді позбавлення волі з його реальним відбуттям, а у інших – слугували підставою для звільнення від відбування покарання з випробуванням. За результатами дослідження обвинувальних вироків, постановлених за ст. 116 КК, встановлено, що покарання у виді обмеження волі та громадських робіт застосовано в поодиноких випадках, а покарання у виді виправних робіт не призначено жодного разу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Призначення покарань за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоди здоров'ю чи життю особи досліджували такі вчені, як А. Байлов, О. Авраменко та Л. Остапенко. Зокрема, у своїй роботі «Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання» [4, с. 24–25] А. Байлов, досліджуючи характеристику суб'єкта злочинів, передбачених статтями 116 і 123 КК, вказав, що 94,2% засуджених раніше судимості не мали, і лише 5,8% були раніше засуджені за інші злочини. Значна частина злочинів, що розглядаються (92,3%), були вчинені на ґрунті сімейно-побутових конфліктів (у сім'ї, між родичами, сусідами і т. п.).

О. Авраменко запропонував переглянути санкції статей 116, 123 КК, які повинні мати такі редакції: у ст. 116 КК – «карається арештом, обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до чотирьох років»; у ст. 123 КК – «карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеження волі на строк до чотирьох років, або позбавлення волі на строк до двох років» [5, с. 145].

Л. Остапенко у праці «Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116, 117, 118 КК України)» [6, с. 4] запропонувала ст. 116 КК доповнити ч. 2 і викласти її у такій редакції: «2. Вбивство двох чи більше осіб, вчинене в стані сильного душевного хвилювання ...», передбачивши у її санкції покарання у виді позбавлення волі на строк до 5 років. Водночас науковець запропонувала зменшити розмір покарання у виді позбавлення волі у санкції ч. 1 ст. 116 КК до 3 років.

Мета статті – на основі аналізу офіційних статистичних даних встановити проблеми забезпечення єдності судової практики призначення покарань за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю в стані сильного душевного хвилювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті інтелектуальної діяльності суду, в процесі якої він оцінює ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного і обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, особі має бути призначене покарання, необхідне і достатнє для її виправлення та запобігання новим злочинам. Закон прямо передбачає, що більш суворий вид покарання з передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та запобігання вчиненню нею нових злочинів. Ця недостатність має бути обґрунтована у вирoku суду [7, с. 176].

Санкції у статтях, які передбачають відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання, є альтернативними. За вчинення умисного вбивства в стані сильного душевного хвилювання санкція передбачає альтернативно два види покарань: обмеження волі або позбавлення волі. За заподіяння тяжкого тілесного ушкодження в стані сильного душевного хвилювання передбачено застосування чотирьох альтернативних покарань у виді громадських робіт, виправних робіт, обмеження волі або позбавлення волі. Жодна з цих санкцій не передбачає призначення додаткового покарання.

Згідно з даними Державної судової адміністрації України, у 2018 році за вироками, що набрали законної сили, за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання засуджено 8 осіб, з них: за ст. 116 КК засуджено 7 осіб, за ст. 123 КК – 1. У 2019 році засуджено 6 осіб: за ст. 116 КК України – 4, за ст. 123 КК – 2. Кількість засуджених у 2020 році збільшилася удвічі (порівняно з 2019 р.), а саме: за ст. 116 КК засуджено 10 осіб, за ст. 123 КК – 2 особи. У 2021–2022 роках, порівняно з 2019 роком, кількість засуджених осіб за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання, зменшилася: за ст. 116 КК у 2021 та 2022 роках засуджено 6 осіб, за ст. 123 КК у 2021 році засуджено 4 осіб, у 2022 – 1. При цьому кількість засуджених жінок становить: 2018 року – 3, 2019 – 3, 2020 – 3, 2021 – 2, 2022 року – 3, що становить 42% загальної кількості засуджених осіб [8].

Згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень, за січень–квітень 2023 року постановлено обвинувальних вироків за ст. 116 КК – стосовно 4 осіб (дані про набрання вироками законної сили відсутні). У 2018 році за ст. 116 КК виправдано 1 особу.

Найчастіше злочини, відповідальність за які передбачена ст. 116 КК, у період 2018–2022 років, вчиняли особи віком: від 30 до 50 років – 9 осіб; від 50 до 65 років – 13 осіб; від 65 років і старше – 6 осіб. Упродовж 2018–2022 років у стані алкогольного сп'яніння злочини в стані сильного душевного хвилювання вчинили 5 засуджених осіб.

До позбавлення волі 2018 року за злочини, передбачені ст. 116 КК, засуджено 2 осіб (від 1 до 2 років – 1 особу, від 3 до 5 років – 1 особу). У 2019 році до покарання у виді позбавлення волі жодну особу не засуджено. До покарання у виді позбавлення волі 2020 року засуджено 3 осіб (від 3 до 5 років – 3), 2021 року – 2 (від 3 до 5 років – 2), 2022 року – 1 особу (від 3 до 5 років – 1). Покарання у виді обмеження волі 2019 року застосовано стосовно 1 особи. У 2021 році від покарання у виді обмеження волі 1 особу звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК. Покарання

у виді позбавлення за злочин, передбачений ст. 123 КК України за період з 2018 по 2022 роки, призначено у 2021 році стосовно 1 особи.

У переважній більшості випадків, призначаючи покарання за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання, суди застосовували ст. 75 КК («Звільнення від відбування покарання з випробуванням»). Так, за вчинення злочинів, передбачених ст. 116 КК, 2018 року звільнено від відбування покарання 5 осіб (71% загальної кількості засуджених осіб), 2019 – 1 особу (25%), 2020 – 5 осіб (50%), 2021 – 4 (67%), 2022 року – 4 (67%).

За вчинення злочинів, передбачених ст. 123 КК, у період з 2018 по 2022 рік звільнено від відбування покарання з випробуванням – 3 осіб (2019 р. – 2 осіб, 2021 – 1 особу). Крім цього, за ст. 123 КК України у 2021 році 1 особу засуджено до покарання у виді штрафу та 1 особу до покарання у виді громадських робіт.

Кількість осіб, щодо яких справи за статтями 116 і 123 КК закрито, становить: 2018 року – стосовно 1 особи, 2020 – 1, 2021 – 2, 2022 року – 2.

Окрім цього, за ст. 116 КК 2019 року звільнено від покарання внаслідок акту амністії 2 осіб, 2022 року – 1 особу передано на поруки. Примусові заходи виховного характеру за вчинення злочину, передбаченого ст. 123 КК, застосовано 2018 року щодо 1 особи. Крім цього, 2020 року за ст. 123 КК України закрито провадження у справі на підставі ст. 46 КК України.

З аналізу відповідної динаміки вбачається, що суди під час призначення покарань за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоди здоров'ю чи життю особи, як правило, застосовують покарання не пов'язане з обмеженням чи позбавленням волі, що слід вважати позитивною тенденцією, оскільки призначення покарання із звільненням від його відбування також сприяє його меті, визначеній ст. 50 КК України, тобто виправленню засудженого та запобіганню вчиненню ним нових кримінальних правопорушень.

У переважній більшості випадків під час судового розгляду кримінальних проваджень за статтями 116 та 123 КК за згодою учасників процесу судом визнано недоцільним дослідження інших доказів у справі та судовий розгляд проведено за правилами ч. 3 ст. 349 КПК.

З досліджуваних нами 35 кримінальних проваджень за вчинення злочинів, передбачених ст. 116 КК України, встановлено, що у 12 випадках обвинуваченим призначено покарання у виді позбавлення та обмеження волі, з реальним його відбуттям. З них – у 7 провадженнях враховано як обставини, що пом'якшують відповідальність, щире каяття та активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення; у 4 – таких обставин не встановлено, а у 3 провадженнях – враховано позицію потерпілого про призначення максимально суворого покарання. При цьому у 2 кримінальних провадженнях як обставину, що пом'якшує відповідальність, враховано добровільне відшкодування шкоди, у 1 – обставину, що обтяжує покарання, – вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння.

Так, згідно з ухвалою Апеляційного суду Дніпропетровської області у справі № 189/1805/16-к) [9], обвинувачена, після неодноразового скасування вироків суду першої інстанції остаточно засуджена до покарання у виді 2 (двох) років 8 (восьми) місяців позбавлення волі. У цій справі підставами для скасування та зміни судових рішень судом апеляційної інстанції слугували неповнота судового розгляду та неправильне застосування кримінального закону, в тому числі в частині призначеного судом покарання.

У справі № 606/418/18 [10] Тернопільський апеляційний суд залишив без змін вирок Теребовлянського районного суду Тернопільської області від 10 червня 2019 року, згідно з яким, призначаючи покарання у виді 3 (трьох) років 6 (шести) місяців позбавлення волі, суд врахував особу обвинуваченої, яка позитивно характеризується, не судима, є інвалідом III групи загального захворювання, думку потерпілого, який вважав, що обвинувачена заслуговує на суворе покарання, та обставини, що пом'якшують покарання з'явлення із зізнанням та щире каяття, а також відсутність обставин, що обтяжують відповідальність.

У справах № 226/2568/20 [11] і № 464/93/20 [12] суд при призначенні покарання у виді позбавлення волі врахував дані про особу винного, обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, встановлені не були. Відсутність обставин, що пом'якшують покарання, також була однією з підстав для призначення покарання у виді позбавлення волі у справі № 308/1716/18 [13].

Вирішуючи питання про звільнення обвинувачених від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК (22 кримінальних проваджень), у всіх випадках суди враховували як обставини, що пом'якшують відповідальність, щире каяття та активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення, з них: у 4 провадженнях була врахована думка потерпілого про відсутність підстав для призначення суворого покарання.

У контексті висновків, викладених у постанові Верховного Суду від 01 листопада 2018 року у справі № 524/5999/17 [14] щодо застосування терміна «явно несправедливе покарання», заслуговує на увагу вирок у справі № 369/13410/22 [15], згідно з яким суд звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ст. 116 КК з випробуванням за відсутності обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, однак урахував дані про особу винного.

Такими, що, нашу думку, максимальною мірою враховують законодавчі положення та роз'яснення Верховного Суду щодо призначення покарання з застосуванням ст. 75 КК України, є вироки у справах № 554/669/18 [16], № 947/20855/19 [17]. При цьому думка потерпілого, яка не є для суду визначальною при призначенні покарання, була врахована судом при вирішенні питання про звільнення обвинувачених від кримінальної відповідальності за ст. 75 КК, у справах № 338/917/18 [18], № 341/756/19 [19], що, на нашу думку, є правильним, зважаючи на моральну шкоду, заподіяну потерпілим вказаними кримінальними правопорушеннями.

Також вважаємо за необхідне звернути увагу на вирок Фастівського міськрайонного суду Київської області у справі № 381/3583/19 [20], згідно з яким суд, всупереч положенням ч. 3 ст. 66 КК, визнаючи обвинувачену винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 116 КК, як обставину, що пом'якшує покарання, вказав вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або моральними діями потерпілого.

Призначаючи покарання за ст. 123 КК, суди в більшості випадків дотримувалися законодавчих приписів і належним чином мотивували призначене покарання. Наприклад, у єдиній з досліджуваних справ за ст. 123 КК суд призначив реальне покарання у виді позбавлення волі строком 1 (один) рік 2 (два місяці) (справа № 947/29861/19 [21]). У справі № 522/20208/15-к [22] суд застосував Закон про амністію, а у справі № 206/4236/18 [23] затвердив угоду про визнання винуватості між обвинуваченим і прокурором. Примусові заходи виховного характеру суд призначив у справі № 582/133/21 [24], а положення ст. 69 КК з призначенням покарання у виді штрафу суд застосував у справі № 391/150/21 [25].

Щодо перегляду судових рішень судом касаційної інстанції, то без змін за ст. 116 КК залишено призначені судом покарання за ст. 116 КК у справах № 452/3509/14-к [26], № 225/4803/18 [27], № 234/8200/16-к [28].

Висновки. Проведений аналіз судової практики призначення покарань за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоду здоров'ю чи життю особи дає підстави узагальнити висновки про те, що переважно суди правильно застосовують кримінальне законодавство, належним чином дотримуються загальних засад призначення покарання, враховують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, а також інші обставини.

Водночас у судовій практиці мають місце випадки, коли суди не приділяли належної уваги та непереконливо мотивували обране покарання; не враховували або недостатньо врахували дані про особу винного, зокрема вік, сімейний стан, наявність на утриманні малолітніх чи неповнолітніх дітей, дані про судимість; ретельно не перевіряли таку обставину, як визнання вини та готовність обвинуваченого понести передбачене законом покарання. Мали місце випадки, коли при застосуванні положень статті 75, 76 КК України суди належним чином не мотивували висновки про можливість звільнення засуджених від відбування покарання з випробуванням, зокрема, не вказували на конкретні фактичні дані, які стосуються ступеня тяжкості вчиненого злочину, його наслідків, даних про особу засудженого, обставини які пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості скоєного.

На нашу думку, при призначенні покарання за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоду здоров'ю чи життю особи слід виважено підходити до призначення покарання у виді позбавлення волі, як з реальним його відбуттям, так і з наступним звільненням від його відбування з випробуванням, особливо у тих випадках, коли санкція закону, за яким особу визнано винною,

нарівні з позбавленням волі на певний строк передбачає більш м'які види покарання, такі як: обмеження волі, громадські або виправні роботи. Також необхідно враховувати, що кримінальні правопорушення, передбачені статтями 116 і 123 КК, є злочинами з привілейованими складами, згідно зі ст. 12 КК – нетяжкими, завжди пов'язані з неправомірними діями потерпілого, які мають значний вплив на емоційний стан винного та зумовлюють вчинення ним злочину.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що забезпечення єдності судової практики в питаннях призначення покарання за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоду здоров'ю чи життю особи є одним з основних завдань правозастосовної діяльності, а невизначеність законодавчих норм та їх неоднозначне тлумачення судами ускладнює уніфікацію призначення покарання за вчинені тотожні кримінальні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2012. 20 с.
2. Постанова Верховного Суду від 06.08.2020 (справа № 155/1064/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90906035> (дата звернення: 24.04.2023).
3. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
4. Байлов А. В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. С. 24–25.
5. Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання: кримінально-правові та психологічні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Львів: Львів. Держ. Ун-т внутр. справ, 2008.
6. Остапенко Л. А. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116, 117, 118 КК України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2003.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-е вид., переробл. та доповн. Київ: Юридична думка, 2010. 1288 с.
8. Звіт про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/>
9. Ухвала Апеляційного суду Дніпропетровської області від 20.03.2019 (справа № 189/1805/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80705664> (дата звернення: 24.04.2023).
10. Ухвала Тернопільського апеляційного суду від 28.08.2019 (справа № 606/418/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83923106> (дата звернення: 24.04.2023).
11. Вирок Димитровського міського суду Донецької області від 29.04.2021 (справа № 226/2568/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96634065> (дата звернення: 24.04.2023).
12. Вирок Сихівського районного суду м. Львова від 24.01.2023 (справа № 464/93/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108614596> (дата звернення: 24.04.2023).
13. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 14.03.2022 (справа № 308/1716/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103664437> (дата звернення: 24.04.2023).
14. Постанова Верховного Суду від 01 листопада 2018 року (справа № 524/5999/17). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77684963> (дата звернення: 24.04.2023).
15. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 10.01.2023 (справа № 369/13410/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108303686> (дата звернення: 24.04.2023).
16. Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 02.02.2018 (справа № 554/669/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71961820> (дата звернення: 24.04.2023).
17. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 30.01.2020 (справа № 947/20855/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87252732> (дата звернення: 24.04.2023).
18. Вирок Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 11.10.2018 (справа № 338/917/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77083862> (дата звернення: 24.04.2023).
19. Вирок Галицького районного суду Івано-Франківської області від 26.08.2020 (справа № 341/756/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91172779> (дата звернення: 24.04.2023).
20. Вирок Фастівського міськрайонного суду Київської області від 18.10.2019 (справа № 381/3583/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85036674> (дата звернення: 24.04.2023).
21. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 11.12.2020 (справа № 947/29861/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93491057> (дата звернення: 24.04.2023).

22. Вирок Апеляційного суду Одеської області від 30.03.2018 (справа № 522/20208/15). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73080272> (дата звернення: 24.04.2023).
23. Вирок Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 21.11.2019 (справа № 206/4236/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85814279> (дата звернення: 24.04.2023).
24. Вирок Недригайлівського районного суду Сумської області від 27.05.2021 (справа № 582/133/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97256096> (дата звернення: 24.04.2023).
25. Вирок Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 28.04.2021 (справа № 391/150/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96591210> (дата звернення: 24.04.2023).
26. Постанова Верховного Суду від 22.08.2019 (справа № 452/3509/14-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83899576> (дата звернення: 24.04.2023).
27. Постанова Верховного Суду від 29.04.2020 (справа № 225/4803/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89082978> (дата звернення: 24.04.2023).
28. Постанова Верховного Суду від 29.08.2018 (справа № 234/8200/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76350783> (дата звернення: 24.04.2023).

References

1. Makarenko A. S. *Suddivskyi rozsud pry pryznachenni pokarannia v Ukraini: avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Odesa, 2012. 20 s.*
2. *Postanova Verkhovnoho Sudu vid 06.08.2020 (sprava № 155/1064/18).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90906035> (data zvernennia: 24.04.2023).
3. Babanly R. Sh. *Pryznachennia pokarannia v Ukraini: teoretyko-prykladni zasady.* Chernihiv: Desna Polihraf, 2019. 488 s.
4. Bailov A. V. *Kryminalna vidpovidalnist za posiahannia na zhyttia ta zdorovia osoby, vchyneni v stani sylnoho dushevnoho khvyliuvannia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08. Kharkiv: Nats. un-t vnut. sprav, 2004. S. 24–25.*
5. Avramenko O. V. *Stan sylnoho dushevnoho khvyliuvannia: kryminalno-pravovi ta psykhologichni aspekty: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08. Lviv: Lviv. Derzh. Un-t vnutr. Sprav, 2008.*
6. Ostapenko L. A. *Kryminalno-pravova kharakterystyka umysnykh vbyvstv pry pomiakshuiuchykh obstavynakh (statti 116, 117, 118 KK Ukrainy): avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. spets. 12.00.08. Kyiv, 2003.*
7. *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / Za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 7-me vyd., pererobl. ta dopov. Kyiv: Yurydychna dumka, 2010. 1288 s.*
8. *Zvit pro killist osib, zasudzhenykh, vypravdanykh, spravy shchodo yakykh zakryto, neosudnykh, do yakykh zastosovano prymusovi zakhody medychnoho kharakteru ta vydy kryminalnoho pokarannia.* URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/>
9. *Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 20.03.2019 (sprava № 189/1805/16-k).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80705664> (data zvernennia: 24.04.2023).
10. *Ukhvala Ternopilskoho apeliatsiinoho sudu vid 28.08.2019 (sprava № 606/418/18).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83923106> (data zvernennia: 24.04.2023).
11. *Vyrok Dymytrovskoho miskoho sudu Donetskoi oblasti vid 29.04.2021 (sprava № 226/2568/20).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96634065> (data zvernennia: 24.04.2023).
12. *Vyrok Sykhivskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 24.01.2023 (sprava № 464/93/20).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108614596> (data zvernennia: 24.04.2023).
13. *Vyrok Uzhhorodskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 14.03.2022 (sprava № 308/1716/18).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103664437> (data zvernennia: 24.04.2023).
14. *Postanova Verkhovnoho Sudu vid 01 lystopada 2018 roku (sprava № 524/5999/17).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77684963> (data zvernennia: 24.04.2023).
15. *Vyrok Kyievo-Sviatoshynskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 10.01.2023 (sprava № 369/13410/22).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108303686> (data zvernennia: 24.04.2023).
16. *Vyrok Oktiabrskoho raionnoho sudu m. Poltavy vid 02.02.2018 (sprava № 554/669/18).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71961820> (data zvernennia: 24.04.2023).
17. *Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 30.01.2020 (sprava № 947/20855/19).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87252732> (data zvernennia: 24.04.2023).
18. *Vyrok Bohorodchanskoho raionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 11.10.2018 (sprava № 338/917/18).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77083862> (data zvernennia: 24.04.2023).
19. *Vyrok Halytskoho raionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 26.08.2020 (sprava № 341/756/19).* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91172779> (data zvernennia: 24.04.2023).

20. Vyrok Fastivskoho miskraionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 18.10.2019 (sprava № 381/3583/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85036674> (data zvernennia: 24.04.2023).
21. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 11.12.2020 (sprava № 947/29861/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93491057> (data zvernennia: 24.04.2023).
22. Vyrok Apeliatsiinoho sudu Odeskoi oblasti vid 30.03.2018 (sprava № 522/20208/15). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73080272> (data zvernennia: 24.04.2023).
23. Vyrok Samarskoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 21.11.2019 (sprava № 206/4236/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85814279> (data zvernennia: 24.04.2023).
24. Vyrok Nedryhailivskoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 27.05.2021 (sprava № 582/133/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97256096> (data zvernennia: 24.04.2023).
25. Vyrok Kompaniivskoho raionnoho sudu Kirovohradskoi oblasti vid 28.04.2021 (sprava № 391/150/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96591210> (data zvernennia: 24.04.2023).
26. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 22.08.2019 (sprava № 452/3509/14-k). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83899576> (data zvernennia: 24.04.2023).
27. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 29.04.2020 (sprava № 225/4803/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89082978> (data zvernennia: 24.04.2023).
28. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 29.08.2018 (sprava № 234/8200/16-k). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76350783> (data zvernennia: 24.04.2023).

Бучківська В. Л. Забезпечення єдності судової практики призначення покарань за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю в стані сильного душевного хвилювання

Стаття присвячена дослідженню судової практики призначення покарань за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоду здоров'ю чи життю особи. Зокрема, здійснено аналіз судової статистики щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочинів, передбачених статтями 116 і 123 КК, і досліджено види та розмір покарань, призначених за вчинення зазначених злочинів. Зосереджено увагу на мотивувальній частині обвинувальних вироків, зокрема, щодо врахування судами при призначенні покарань ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Здійснено огляд судової практики Верховного Суду в частині перегляду судових рішень, постановлених у справах про злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання. Наголошено на тому, що призначення покарання належить до сфери суддівського розсуду і залежить як від обставин кримінального провадження, так і від особи винного та його правової позиції у справі. Викладено думку про те, що питання призначення покарання за заподіяну у стані сильного душевного хвилювання шкоду здоров'ю чи життю особи є одним з основних завдань правозастосовної діяльності, а невизначеність законодавчих норм та їх неоднозначне тлумачення судами не сприяє формуванню та забезпеченню єдності судової практики.

Ключові слова: судова дискреція, суддівський розсуд, правозастосовна діяльність, стан сильного душевного хвилювання, судова практика, висновки Верховного Суду, вирок, ухвала, покарання, призначення покарання, позбавлення волі, звільнення від відбування покарання з випробуванням, обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, особа винного, кримінальні правопорушення, статистичні дані.

Buchkivska V. L. Judicial practice of imposing punishments for damage to the health or life of a person inflicted in a state of strong mental excitement

The article is dedicated to the study of the judicial practice of imposing punishments for damage to the health or life of a person inflicted in a state of strong mental excitement. In particular, an analysis of judicial statistics was carried out regarding the number of persons convicted of the crimes provided for in Articles 116 and 123 of the Criminal Code, and the types and size of punishments imposed for committing specified crimes were investigated. In particular, it was established that courts, when imposing punishments for damage to the health or life of a person inflicted in a state of strong mental excitement, as a rule, apply a punishment that is not associated with restriction or deprivation of liberty, which should be considered a positive trend, since the imposition of a punishment with release from serving it also contributes to its purpose as defined by Article 50 of the Criminal Code of Ukraine, i.e., correction of the convicted person and prevention of him committing new criminal offenses. Attention is focused on the motivational part of guilty verdicts, in particular regarding consideration by the courts when imposing punishments of the degree of gravity of the committed crime, the guilty party and the mitigating and aggravating circumstances. Judicial practice of the Supreme Court was reviewed in terms of reviewing court decisions in cases of crimes committed in a state of strong mental excitement. The emphasis was made on the fact that the imposition of punishment belongs to the sphere of judicial discretion and depends both on the circumstances of the criminal proceedings and on the identity of the culprit and his legal position in the case. The opinion is expressed that when imposing a punishment for damage to the health or life of a person inflicted in a state of strong mental excitement,

a balanced approach should be taken to the imposition of a punishment in the form of imprisonment, both with its actual serving, and with the subsequent release from serving it with probation, especially in cases when the sanction of the law under which the person is found guilty, along with deprivation of liberty for a certain period, provides for milder types of punishment, such as: restriction of liberty, community service or correctional labor. It is also stated that the criminal offenses provided for in Articles 116 and 123 of the Criminal Code are crimes with privileged components, according to Article 12 of the Criminal Code – they are mild, they are always associated with the wrongful actions of the victim, which have a significant impact on the emotional state of the offender and lead to him committing a crime. Conclusions were made that ensuring the unity of judicial practice in matters of imposing punishment for damage to the health or life of a person inflicted in a state of strong mental excitement is one of the main tasks of law enforcement activity, and the uncertainty of legislative rules and their ambiguous interpretation by courts complicates the unification of punishment for identical criminal offenses committed.

Key words: judicial discretion, law enforcement activity, a state of strong mental excitement, judicial practice, conclusions of the Supreme Court, verdict, ruling, punishment, imposition of punishment, deprivation of liberty, exemption from serving a sentence with probation, mitigating and aggravating circumstances, identity of culprit, criminal offenses, statistical data.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-419-426